

Lega planine Monte Zebio, na kateri je istoimenska postojanka.

Malgaj na položaju tirolske fronte, 1916; hrani Janko Štampfl.

Vizitka rezervnega poročnika Franja Malgaja; hrani Janko Štampfl.

Franjo Malgaj s prvo zlato medaljo za hrabrost za bitko na Monte Zebiu. Opatija, 1916; hrani Janko Štampfl.

Zlata medalja za pogum na planini Monte Zebio.

Franjo Malgaj s prvo medaljo za pogum na Monte Zebiu.

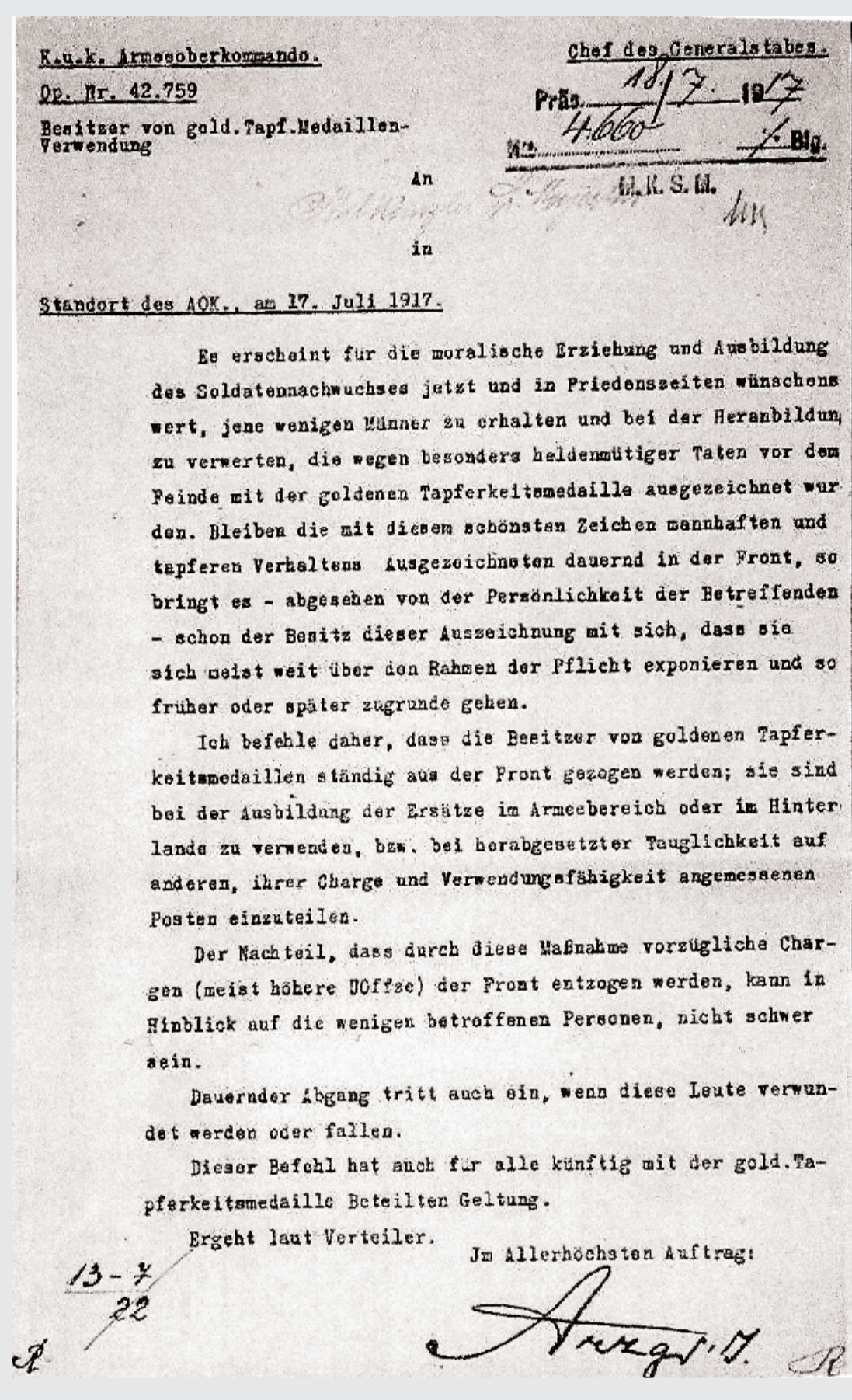

Karlov bojni križec

Franjo Malgaj z dvema avstrijskima medaljama za hrabrost: z zlato medaljo za pogum in s Karlovim bojnim križcem.

Medalji ter sliki levo in desno hrani Milan Virant.

17. 7. 1917 je bil izdan cesarski ukaz, da se odlikovanci z zlato medaljo za pogum umaknejo v zaledje. Hrani vojaški arhiv na Dunaju.

Skupinski portret članov Narodnega sveta za Mežiško dolino ob 10. obletnici. Z leve proti desni sedijo: Rifl, Andrej Oset (v rokah drži Malgajev portret) in Franc Lahovnik. Stojijo: Franc [Mrkun?], duhovnik Hornböck, [?], Franc Lečnik, Rozman, dr. Franc Sušnik in Beno Kotnik.

Franjeva sestra Malči Malgaj z možem Jankom Virantom, ki je bil Franjev soborec na Koroškem. Celje, 1917. Fotografijo hranijo dediči Božidarja Viranta.

Boji za severno mejo

Franjo Malgaj decembra 1918 v Velikovcu; hrani Janko Štampfl.

Vizitka Franja Malgaja; hrani Janko Štampfl.

Dr. Pogačnik naj dopove energično generalu Maistra, da ima izvrševati takojšno vojaško povelje, ki jih dobi iz Ljubljane. sacer pa mōsar ukrepati na lastno post. Celovce se zacetkrat ne zasode, ker nam manjka živil, da bi prelazni ljudstvo vsaj v koliko možni kot prejšnja vlada, in ker in to ne šlo brez krvoprolija. Nemci se namreč utrpajo na zahodnem bregu Kuke. Tudi je splošno prepričanje, da stoji Nemci v zvezi z Italijani in jih kličejo v deželo. (Zorišeno.)
Pov. dr. Brejcu se sporoči brzojavno, da se prično pogajanja 9. decembra in da naj pride do lakrat domov. (Brzojavni odposlan 3. 12. 1918)
Pogajanja se bodo vršila na ta način, da določa vlada 4 zastopnike, ki se bodo informirali glede predlogov zastopnikov Nemške Avstrije in poročali o njih. Narodni vladi.
Dež odberi na Koroškem poverila, da mu o nastitvih proti Slovincem ni znano ničesar, razen da so brez vednosti oblastev vojniki sneli tri napise: brvki. Železničar Ivan Zorko je izpuščen na svobodo.
Nadporočnik Malgaj, peševnik slovenskih čet v Velikovcu poroča, da je dne 1. decembra ob šest popoldne prišel v Velikovec nemški podpolkovnik Verstandig z oboroženo četo kot parlamentar in zahteval, da zapusti takoj nadporočnik Malgaj s svojim vojaštvom Velikovec. Ker na to ni pristal so prihodnjake pred mesto tri nemški kolone (vsaj 400 mož) s sedmimi gorškimi topovi, strogimi paskami in dvema oklopnima avtomobiloma in ostrelne ognji. Bilo je nad 10 Nemcev mrtvih, več ranjenih, 4 vjeti in ena strojnica zapletena, došam Slovinci niso imeli nikakih izgub. Predsednik Pogačnik je poslal nato sledečo brzojavko deželniemu odboru v Celovec in Drž. uradu za zun. zadeve na Dunaju:
"Gestern haben deutsche Truppen unsere Besatzung in Wilkenmarkt mit 900-sten Uebermacht angegriffen und das Feuer eröffnet. Zur Gegenwehr gezwungen soll es Tote und Verwundete geben. Nationalregierung protestiert energisch gegen derlei Ueberfälle deutscher Truppen auf slovenischem Gebiet. Präsident Pogačnik."
Dr. Deffanceschi poroča z Dunaja o sedanjem stanju begunskega vprašanja. Nemška Avstrija je pripravljena eskivirati begunce še skozi mesec december

Sejni zapisnik vlade SHS v Ljubljani, ki govori o Franju Malgaju, 2. 12. 1918. Hrani Marijan F. Kranjc.

(Barabe v zaledju, domnevno Malgajeva pesem, 1918)

5. in 6. avgusta 1916 se je prostovoljno prijavil k sodelovanju v posebno uspešni akciji 55. pehotne brigade 28. planinske divizije 3. korpusa 11. armade na planini Monte Zebio na tirolski fronti, v kateri sta Malgajeva patrolja z 18 vojniki in Mačkova skupina sedmih vojakov v južnem in s hladnim orožjem zavzeli italijanski rov, v katerem so bili italijanski vojniki. Padlo je 34 vojakov, 42 je bilo ranjenih in 76 ujetih. Za uspešno vodenje enote v vojaški akciji je bil Franjo Malgaj povišan v rezervnega poročnika in konec septembra je prejel zlato medaljo za pogum avstro-ogrsko vojske v akciji na planini Monte Zebio. Po vrnitvi s tirolskega bojišča je bil spet poslan na soško fronto, kjer je 5. septembra 1916 zbolel. Okreval v Vojščici, Štanjelu in oktobra je bil v Opatiji, od koder je novembra odpotoval v Šentjur. Zdravljenje je potekalo do konca leta 1916.

Leta 1917 je prejel še drugo avstro-ogrsko odlikovanje, t. i. Karlov bojni križec (Karl-Truppenkreuz), ki so ga prejeli častniki, ki so sodelovali v treh večjih bitkah. Franjo Malgaj je sodeloval v 1. in 2. soški bitki, na tirolski fronti za Monte Zebio in v 4. soški bitki.

Leti 1917 in 1918 je Malgaj preživel v zaledju, kar je bilo skladno s cesarskim odlokom o umiku nosilcev zlote medalje za pogum v zaledje. V tem času se je v Gradcu vpisal na pravno fakulteto in končal štiri semestre.

V začetku oktobra 1918 je Franjo Malgaj na Tolstem vrhu pri Ravnah obiskal sošolca in gostilničarja, Šentjurčana Andreja Oseta.

1. oktobra 1918 je bil Franjo Malgaj predlagan za povišanje v čin nadporočnika.

21. oktobra 1918 se je v dopisu poveljstva rezervnega bataljona 87. pešpolka v Celju pojavil zapis, da je rezervni poročnik Malgaj v preiskavi. Namreč, družil naj bi se »s sovražnimi osebami«, med katere so tedaj šteli tudi Rudolfa Maistra. Obenem se dopušča možnost, da je bil Malgaj povišan v nadporočnika v kasnejši slovenski oz. jugoslovanski vojski.

Ob razpadu avstro-ogrsko monarhije ob koncu prve svetovne vojne so Črna, Mežica, Prevalje, Ravne in Dravograd spadali pod Koroško, pod sodna okrajja Pliberk in Labot. Kraji ob Dravi od Mute do Vuhreda so sestavljali okraj Marenberg (Radlje), okraj Slovenj Gradec pa je v porečju Mislinje segal od Otiškega vrha do Hude luknje.

27. oktobra 1918 je vodstvo marškompanije 87. pešpolka prevzel nadporočnik Sancin.

Konec oktobra 1918 je Andrej Oset v gostilni tolstovrške slatine v Mežiški dolini sklical predstavnike slovenskih političnih struj Raven, Tolstega vrha in Kotelj.

29. oktobra 1918 je Narodni svet v Zagrebu razglasil Slovenijo, Hrvaško z Dalmacijo in Istro, Bosno in Hercegovino ter Vojvodino za neodvisno, novo Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov.

1. novembra 1918 so ustanovili Narodni svet za Mežiško dolino. Za njenega predsednika je bil imenovan Andrej Oset, ki je s kurirjem pozval Franja Malgaja k vojaški pomoči Koroški.

1. novembra 1918 so nestabilno situacijo ob koncu vojne dodatno zapletli delavski nemiri, ki so izbruhnili povsem spontano, zaradi velikega pomanjkanja hrane. V industrijskih krajih Črna, Mežica, Prevalje in Ravne je skoraj vse leto 1918 primanjkovalo osnovnih živil, kot so kruh, moka in mast. 1. novembra 1918 je prišlo do večdnevni delavskih nemirov, ki so se razširili tudi na območje Dravograda. Lačni civilisti in vojniki so na Prevaljah napadli živilske transporte in zasebne trgovine na Ravnah, v Prevaljah, Lešah, Mežici in Črni.

1. novembra 1918 je dr. Marko Ipavc prevzel dolžnost okrajnega glavarja slovenjgraškega okrajja, h kateremu je spadal tudi zgornji del Dravske doline.

Nemško meščanstvo je prosilo deželno vlado v Celovcu za vojaško pomoč in ker je bila slovenska narodna straža prešibka, se je bilo bati, da bi pod pretvezo vzpostavitve reda in miru v Mežiški dolini vojaštvo iz Celovca zasedlo to dolino za nemško Avstrijo. Zato je predsednik Narodnega sveta Andrej Oset prosil za pomoč rojaka Franja Malgaja.

6. novembra 1918 so imenovali občinske odbore. V občinah Tolsti vrh, Guštanj, Kotlje, Prevalje, Št. Danijel, Mežica, Črna in Libeliče so prevzeli začasno upravo vse do občinskih volitev leta 1923. Hkrati z Narodnim svetom so ustanovili tudi Narodno stražo, enoto za varovanje lastnine in premoženje prebivalcev, ki je štela 28 mož, poveljeval pa ji je poročnik Franc Sušnik. V Radljah je v prvih dneh novembra prevzel oblast Narodni svet za marenberški okraj, pod vodstvom ing. Franja Pahernika.

6. novembra 1918 so poročniki Franjo Malgaj, Bogdan Kurbus in Kornel Hawrilov v Celju zbrali okrog 40 mož, s katerimi so odšli na Koroško in izstopili v Dravogradu. Z njimi je bil tudi Malgajev sošolec Srečko Puncer. Tistega večera je bilo v Mežiški dolini in na Koroškem veliko nasilja. Delavci so ropali in pretili, da bodo zažgali trge in vasi.

»Kdo tako vzravnan in zlikano okoli hodi?
Kdo hude težave s pozdravljanjem ima?
Kdo denarja toliko denarja v zaledju pogolta?
Kdo v zgodbah in pismih junaka igra?
Kdo krade nam najzlahtnejša vina?
Da, to zaledja so barabe!«

